

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Heli Lehmus

ALAIKÄISEN ASEMA PERINNÖNJA- OSSA

Liiketalous
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Heli Lehmus
Opinnäytetyön nimi	Lapsen asema perinnönjaossa
Vuosi	2018
Kieli	suomi
Sivumäärä	38 + 1 liitettä
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

Tutkimus käsittelee lapsen asemaa perinnönjaossa ja sitä, kuinka prosessi muuttuu, kun mukana on alaikäisiä pesänosakkaita. Tarkoituksena on saada lukija ymmärtämään perinnönjakoprosessi alusta loppuun yleisesti sekä alaikäisen osalta. Työn ajatuksena on siis antaa kattava kuva lukijalle aiheesta, jotta lukija pystyisi hyödyntämään tietojaan omassa elämässä.

Työ koostuu viidestä teoriakappaleesta, joissa käsittelen tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Liikkeelle lähdetään kuolinpesän osakkaista, josta jatketaan perunkirjoituksen kautta perinnönjakoon. Alaikäisyyden vuoksi käsittelen myös edunvalvontaa. Lopussa käyn läpi tutkimustuloksiani, kiteytän keskeisimmät tulokset sekä pohdin omaa opinnäytetyöprojektiani.

Tutkimus on toteutettu henkilöhaastatteluiden avulla. Haastatteluissa ilmeni, että suurimmat vaikutukset vajaanvaltaisen mukana olosta ovat viranomaisvelvollisuudet. Huomioon tulee myös ottaa, kenellä on oikeus ja velvollisuus edustaa lasta häntä koskevissa perintöön liittyvissä kysymyksissä ja miten. Prosessi itsessään ei loppujen lopuksi muutu, mutta maistraatin osuus perinnönjaossa alaikäisen kanssa on suuri.

ABSTRACT

Author	Heli Lehmus
Title	The Role of a Child in the Distribution of Inheritance
Year	2018
Language	Finnish
Pages	38 + 1 Appendices
Name of Supervisor	Marika Teirfolk-Naarmala

This thesis studied the role of a child in the distribution of inheritance, and how the process changes when minors are involved. The main objective is to get the reader to understand the whole inheritance process on a general level as well as the circumstances of a minor. The aim of the thesis is to provide a comprehensive picture to the readers on the topic so that the reader can use this knowledge in their own lives.

The work consists of five theoretical chapters, which cover the theoretical framework of the study. The work starts with discussing the members of the estate, from which it continues to estate inventory and to dividing the inheritance. Because the thesis focuses on minors, lobbying is also discussed. At the end the research results were examined, summarizing the most important results. Finally, the thesis project was discussed.

The research was conducted through personal interviews. The interviews showed that the greatest impact of an estate including a minor affects the obligations of the public authority. Who has the right and the obligation to represent the child in matters relating to the inheritance and how this must be done has to also be considered. The process itself does not change profoundly, but the role of the magistrate in the division of the estate with the minor is considerable.

Keywords   Legacy, incompetent, line of succession, child

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
1.1	Tutkimuksen tausta	8
1.2	Tutkimuskysymykset	9
1.3	Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus	9
2	PESÄN OSAKAS	11
2.1	Pesän osakkuuden määräytyminen	11
2.1.1	Perilliset sukulaisuuden kautta	11
2.1.2	Alaikäinen kuolinpesän osakkaana	12
2.1.3	Ottolapset ja avioliiton ulkopuoliset lapset	12
2.1.4	Testamentinsaaja, leski ja toissijaiset perilliset.....	14
2.2	Kuolinpesän hallinta	15
3	PERUNKIRJOITUS	17
3.1	Mitä tarkoitetaan perunkirjoituksella?	17
3.2	Täydennysperukirja.....	18
3.3	Perunkirjoituksen tehtävät	18
3.4	Alaikäinen perunkirjoituksessa	19
4	PERINNÖNJAKO.....	21
4.1	Perinnönjaon rakenne.....	21
4.2	Sopimusjako.....	22
4.3	Toimitusjako	22
4.4	Vajaavaltainen ja perinnönjako.....	23
5	EDUNVALVONTA	24
5.1	Alaikäisen edunvalvonta	24
5.2	Vajaavaltaisen asema perinnönjaossa	25
6	EMPIRIIRINEN OSUUS	27
6.1	Tutkimuksen toteutus	27
6.2	Perustiedot haastateltavista	28

6.3	Heikon ja vahvan adoption ero perinnönjakotilanteissa	28
6.4	Lapsen osakkuus perinnönjaossa	29
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
7.1	Keskeiset tulokset	33
7.2	Opinnäytetyöprosessin arvioiminen.....	34
	LÄHTEET.....	36

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Edunvalvonnan tarve. (Norri 2010, 371)	19
Kuvio 2. Perinnönjaon rakenne. (Aarnio & Kangas 2009, 1207)	22

LIITELUETTELO**LIITE 1. Haastattelukysymykset**

1 JOHDANTO

Perhe- ja perintöoikeuden alaan kuuluvat asiat ovat vähemmän tuttuja monelle suomalaiselle. Etenkin perinnönjakoon liittyvät asiat saattavat usealle olla hankalia, eikä oikein tiedetä mistä tulisi lähteä liikkeelle, kun perinnönjako osuu omalle kohdalle. Pesän osakkuus on siis jokaiselle vääjäämätöntä.

Perinnönjakoa ennen tulee toimittaa vainajan perunkirjoitus. Perunkirjoituksessa erotellaan vainajan varat sekä velat, myös mahdollisen aviopuolison varallisuus ja velat. Perukirjaan merkittyjen varojen mukaan varallisuutta lähdetään jakamaan pesän osakkaille sekä leskelle avio-oikeuden mukaisesti. Pesän osakkaina voi siis olla iästä riippumatta kuka tahansa perillisasemassa oleva henkilö, joka määräytyy perintökaaressa mainitun perimysjärjestyksen mukaan.

Lapsi on pesän osakkaana, jos esimerkiksi lapsen vanhempi tai molemmat vanhemmat ovat kuolleet. Tällöin alaikäinen lapsi on vanhempiansa pesän osakas. Pesän osakkaaksi lapsi voi päätyä myös testamentin kautta tai isovanhempansa perijäksi, jos hänen vanhempansa luopuvat perinnöstä tai ovat menehtyneet aiemmin.

1.1 Tutkimuksen tausta

Perinnönjako prosessiin vaikuttavat vainajan varat ja velat. Pesän osakkaat ja mahdollinen leski voivat jopa päättää olla jakamatta pesää henkilön menehtymisen jälkeen. Tällöin puhutaankin jakamattomasta pesästä. Perinnönjako kuitenkin helpottaa tulevaisuudessa tehtäviä perinnönjakoja samassa suvussa. Harjoittelussa ollessani huomasin, kuinka usein suositeltiin tehtävän perinnönjako edesmenneen henkilön jälkeen, jotta omaisuutta olisi helpompi esimerkiksi myydä. Ilman perinnönjakoa jokaisen pesän osakkaan tulee antaa suostumus kyseiseen toimeen.

Oma kiinnostukseni aiheeseen heräsi työharjoittelussa ollessani, jossa pääpaino oli perhe- ja perintöoikeudellisissa toimeksiannoissa. Perinnönjako prosessina oli hyvin mielenkiintoinen ja esille nousi itseäni kiinnostavana asiana, kuinka alaikäisen lapsen ollessa perillisasemassa perinnönjako saattoi muuttua hyvinkin mut-

kikkaaksi erilaisten huomion arvoisten seikkojen vuoksi. Aloin sen pohjalta pohtimaan omaa opinnäytetyötäni.

Lapsen asemaa perinnönjaossa lähdin selvittämään, koska asia herätti minussa kiinnostusta työharjoittelussa. Lapsen asemaa tutkin myös sen takia, että haluaisin tulevaisuudessa työskennellä lasta koskevissa oikeudellisissa tehtävissä. Mielestäni tämä opinnäytetyö antaa siihen oivan perustan perintöasioiden näkökulmasta. Lapsen asema on tietävästikin heikompi kuin täysi-ikäisen aikuisen asema, sillä lapsella ei itsellä ole puhevaltaa. Tämä oli myös yksi syy, miksi lähdin selvittämään lapsen asemaa perintöön liittyvissä asioissa.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmaksi muodostuikin lapsen asema perinnönjaossa. Kysymykseksi heräsi myös, kuinka perinnönjakoprosessi muuttuu, kun lapsi on perinnönsaajana. Rajasin tutkimuskysymykseni seuraavanlaisiksi:

- 1) Millainen on alaikäisen lapsen asema perinnönjaossa?
- 2) Miten alaikäisen mukana olo muuttaa perinnönjakoa?
- 3) Mitä tulee huomioida alaikäisen ollessa pesän osakas?

1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten alaikäinen pesäosakas vaikuttaa kuolinpesän hallintoon ja pesän jakamiseen. Työssä lähdetään liikkeelle prosessin alusta ja tarkastellaan koko perintöprosessia ja sen vaiheita. Työn alussa pohjustan aihetta lähtemällä liikkeelle pesän osakkaista ja perunkirjoituksesta, jotta saadaan kokonaiskuva, keitä ovat pesän osakkaat sekä miten prosessi etenee varsinaiseen perinnönjakoon. Alussa myös kerrotaan mitä velvollisuuksia pesän osakkaalla on jäämistöä koskien. Osakkaiden jälkeen tarkastellaan perunkirjoitusta, sen tarkoitusta ja miksi perunkirjoitus tulee laatia ennen perinnönjakoa, jotta perinnönjako olisi helpommin ymmärrettävä. Työn lopussa käydään läpi edunvalvontaa ja keskitytään tarkemmin lapsen edunvalvontaan.

Työ toteutetaan lainopillisena kirjoituspöytä tutkimuksena, jota täydennän kahdella henkilöhaastattelulla, jotta tutkimukseen saataisiin lisäksi käytännönläheinen näkökulma. Tulen haastattelemaan työssäni pankissa toimivaa lakimiestä, sekä edunvalvonnassa työskentelevää yleistä edunvalvojaa, jotta saan kuvan siitä, miten näiden kahden osapuolen mielestä lapsen asema vaikuttaa koko prosessiin. Henkilöhaastatteluiden tarkoituksena on saada kuva perinnönjaosta prosessina edunvalvonnan näkökulmasta, sekä perinnönjakoja laativan näkökulmasta. Tarkoituksena on myös ottaa hieman historiaa työhön ottolapsisuhteen ja perimyksen muutoksista ja tuoda esiin, kuinka ottolapsen perintöoikeus on muuttunut.

Työssä käsitellään vajaavaltaista perinnönjaossa ja prosessissa. Vajaavaltaisella tässä työssä tarkoitetaan ainoastaan alaikäistä lasta, joka on ikänsä puolesta vajaavaltainen hoitamaan omia asioitaan.

2 PESÄN OSAKAS

Seuraavaksi tulen käsittelemään sitä, kuinka pesän osakkuus määräytyy ja kuka on pesän osakas. Kerron myös millaisia velvollisuuksia ja vastuita pesän osakkaila on kuolinpesästä. Suomen lain mukaan kuitenkin perintöoikeuden saa vain se, joka elää perittävän kuolinhetkellä (Kangas 2013, 397).

2.1 Pesän osakkuuden määräytyminen

Pesän osakkuus voi määräytyä useammalla tavalla. Osakkuus voi määräytyä sukulaisuuden perusteella, isyyden tunnustamisen ja vahvistamisen, testamentin, puolison kuoleman tai toissijaisuuden mukaan. (Koponen 2009, 12-17) Jos vainaja ei ole tehnyt eläessään testamenttia, tulee lakimääräinen perimysjärjestys määräämään, kenelle omaisuus jaetaan. (Kangas 2013, 398)

2.1.1 Perilliset sukulaisuuden kautta

Rintaperilliset eli lapset ja lapsenlapset sekä alenevassa polvessa olevat sukulaiset, ovat ensi sijassa perimysjärjestyksen mukaan perinnönjaossa (Koponen 2009, 12). Kuitenkin jos rintaperillinen on kuollut, tulee hänen rintaperillisensä sijaantuloperiaatteen mukaisesti tilalle. Myös vahvan adoption piirissä olevat adoptiolapset ovat perillisasemassa, kuten muutkin aviolapset. (Kangas 2013, 400-401)

Rintaperillisten jälkeen perimysjärjestyksessä tulevat äiti ja isä. Jos kuitenkin perinnönjättäjän toinen vanhempi on kuollut, saa hänen lapsensa kyseisen perintöosan, eli perinnönjättäjän sisarukset. Puolisukulaiset voivat myös olla pesän osakkaita, silloin kun he perivät sen, mikä olisi heidän vanhemmilleen kuulunut. Jos edellä mainitut ovat menehtyneet, menee perittävän perintö isovanhemmille. Jos joku perinnönjättäjän isovanhemmista on kuollut, menee hänen osuutensa silloin hänen lapsilleen, eli perinnönjättäjän tädeille, sedille ja enoille. Serkut eivät koskaan peri. (Koponen 2009, 12)

Näiden perusteella perilliset jaetaan ryhmiin. Mikäli ensimmäisestä ryhmästä, eli rintaperillisistä joku on hengissä, saa hän koko omaisuuden tai se jaetaan näiden kesken. Ensimmäisen ryhmän rintaperillisiä ovat siten vainajan lapset ja lapsen-

lapset. Tässä ryhmässä on rajoittamaton sijaantulo-oikeus. Perinnönjaossa on mahdollista muun muassa vaatia lakiosaa, mutta tämä oikeus kuuluu vain rintaperilliselle. Toisena ryhmänä ovat isä ja äiti sekä heidän jälkeläisensä ja kolmantena isovanhempien perillisryhmä. (Perimysjärjestys 2018)

2.1.2 Alaikäinen kuolinpesän osakkaana

Kuolinpesässä voi olla osakkaana alaikäinen henkilö, joka ei ole täyttänyt vielä 18 vuotta. Alaikäinen henkilö on aina edunvalvonnan alainen ja häntä yleensä edustavat hänen holhoojansa, eli yleisimmin omat vanhemmat. Jos alaikäisen edunvalvoja on pesän osakkaana, tulee lapselle hakea ulkopuolista edunvalvojaa. (Koponen 2009, 22) Joka tapauksessa, oli lapsen edunvalvojana ulkopuolinen edunvalvojan sijainen tai lapsen holhoojat, tulee edunvalvojana toimivan henkilön toimittaa jäljennös perukirjasta maistraatille kuukauden kuluessa siitä, kun perunkirjoitus on pidetty. Edunvalvojan on myös saatava suostumus maistraatilta ositukseen ja perinnönjakoon sekä yhteishallinnosta sopimiseen. (Koponen 2015, 26)

Ulkopuolinen edunvalvoja tarvitaan silloin, kun lapsen etu on ristiriidassa holhoojan edun kanssa. Tällainen tilanne saattaa syntyä, jos lapsen toinen vanhempi kuolee lapsen ollessa alaikäinen. Tapauksissa, joissa lapsen etu on ristiriidassa holhoojan edun kanssa, haetaan edunvalvojan sijaista maistraatista. (Koponen 2009, 22)

Mikäli lapsi ei ole vanhempansa kanssa saman kuolinpesän osakkaina, voivat vanhemmat yhdessä solmia lapsen puolesta perinnönjaon sisältöä koskevan sopimuksen. Tällöin ei tarvita erillistä edunvalvojan sijaista. Myöskään maistraatin lupaa ei tarvita, silloin kun jäämistöön kuuluvan omaisuuden jakamisesta on kyse, eikä se sisällä disponointiainesta. Tämä on mahdollista toimitusjaossa, jossa pesänjakaja on velvollinen noudattamaan sopimusta, vain jos se on alaikäisen edun mukainen. (Kangas 2012, 430; Aarnio & Kangas 2002, 258)

2.1.3 Ottolapset ja avioliiton ulkopuoliset lapset

”Jos tuomioistuin on ennen 1 päivää tammikuuta 1980 antanut suostumuksen ottolapsen ottamiseen, adoptioon sovelletaan silloin voimassa olleita säännöksiä, jollei

jäljempänä toisin säädetä.” (L 20.1.2012/22) Tällöin kyseessä on niin kutsuttu heikko adoptio (Tukia 2017). Heikon adoption ollessa kyseessä tarkoitetaan suhdetta, jossa ottolapsi ei kuulu täysin ottovanhempiensa sukuun. Tässä tapauksessa ottolapsi säilyttää perintöoikeutensa biologisten vanhempien sekä heidän sukulaisensa kuolinpesissä, mutta ei peri ottovanhempiensa tai heidän sukulaisiaan. (Aarnio & Kangas 2002, 164-166; Koponen 2009, 12-13)

Edellä mainittuja säännöksiä sovelletaan silloin, kun perittävä on kuollut ennen 1.7.2012. Säädösten mukaan lapseksi annetut lapset perivät biologiset vanhempansa sekä biologiset vanhemmat adoptoitavaksi annetut lapsensa. Säädökset eivät kuitenkaan ole voimassa, jos adoptio on siirretty vahvan adoption järjestelmään. (Kangas, 2013 400-401)

Mikäli lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella ennen 1.10.1976, ei lapsella isyyslain mukaan ole perimysoikeutta isänpuoleisen perittävän jälkeen. Hänellä on kuitenkin isyyslain 10 luvun 67§:n mukaan oikeus perintöön, jos perintö on mennyt valtiolle. (L 13.1.2015/11) Aviottoman lapsen tunnustamisen tai isyyden vahvistamisen jälkeen lapsi perii isänsä ja isän puoleiset sukulaiset aviolapsen tavoin. (Koponen 2009, 12)

Ottolapsisuhde, nykyään adoptiosuhde, voi olla myös perheen sisäisesti toteutettu. Adoptiosuhteen myötä lapsi saa perimysoikeuden adoptiovanhemiinsa aivan kuten biologisella lapsellakin. Avioliittoperheen sisällä adoptio ei katkaise suhdetta molempiin biologisiin vanhempiin. Perheensisäinen adoptio on poikkeus, silloin suhde katkeaa ainoastaan erossa olevan vanhemman ja tämän suvun kanssa. (Kangas 2012, 88)

Laissa on kuitenkin otettu huomioon myös avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset siten, että ennen 1.10.1976 syntyneellä lapsella ei ole tuomioistuimessa vahvistetun isyyden perusteella perintöoikeutta isänpuoleisen perittävän jälkeen, mikäli perittävä on kuollut ennen 31.1.2012. Lapsella on kuitenkin oikeus perintöön, jos se on perintökaaren 5 luvun 1§:n mukaisesti mennyt valtiolle. Myös silloin lapsella on oikeus perintöön, jos ”perintöoikeuden menetyksestä on pidettävä kohtuuttomana avioliiton ulkopuolella syntyneiden sisarusten yhdenvertaisen kohte-

lun tai muun siihen verrattavan, kantajasta riippumattoman erityisen painavan syyn perusteella.” (L 13.1.2015/11)

2.1.4 Testamentinsaaja, leski ja toissijaiset perilliset

Pesän osakkaaksi luetaan myös ne henkilöt, jotka ovat yleistestamentin saajia. Yleistestamentilla tarkoitetaan testamenttia, joka on laadittu siten, että testamentin tekijä testamenttaa kaiken tai jonkin määräosan testamentinsaajalle. Myös tilanne jossa määrätään testamentinsaajalle kaikki mikä jää jäljelle, kun muille on annettu heille osoitettu omaisuus, on yleistestamentti. Erityistestamentin, eli tietyn esineen, rahasumman tai oikeuden saaminen ei tee henkilöstä pesän osakasta. (Koponen 2009, 13)

Leski ei automaattisesti ole pesän osakas, hänestä tulee pesän osakas siinä tapauksessa, jos puolisoilla ei ollut yhteisiä lapsia, jolloin leski perii ensiksi kuolleen puolisonsa. Myös silloin kun leski on yleistestamentin saaja tai perii avio-oikeuden nojalla, on hän pesän osakas. Kolmas tapa, jolla leski saa pesän osakkaan aseman on silloin, jos ainakin toisella puolisoilla on avio-oikeuden nojalla oikeus toisen omaisuuteen (Koponen 2015, 16) Leskellä on kuitenkin oikeus hallita kuolinpesää jakamattomana, vaikka ensiksi kuolleella puolisoilla olisikin elossa oleva rintaperillinen. (Koponen 2009, 14-15; Aarnio & Kangas 2002, 167)

”Rintaperillisen jakovaatimuksen ja testamentinsaajan oikeuden estämättä eloonjäänyt puoliso saa pitää jakamattomana hallinnassaan puolisoitten yhteisenä kotina käytetyn tai muun jäämistöön kuuluvan eloonjääneen puolison kodiksi sopivan asunnon, jollei kodiksi sopivaa asuntoa sisälly eloonjääneen puolison varallisuuteen. Yhteisessä kodissa oleva tavanmukainen asuntoirtoimisto on aina jätettävä jakamattomana eloonjääneen puolison hallintaan.” (L 5.9.1965/40)

Puolison osakkuus pesässä on kuitenkin varma, siihen asti, kunnes ositus on tehty, jos edes toisella puolisoilla on ollut oikeus avio-oikeuden kautta toisen omaisuuteen. Molemminpuolisesti poistettu avio-oikeus tarkoittaa myös sitä, ettei puoliso ole pesän osakas missään kohdassa. Lesken perintöoikeus voidaan myös syrjäyt-

tää testamentilla, tai jos puoliset ovat perittävän kuolinhetkellä asumuseron saatuun asuneet erillään. Perintöoikeus lesken osalta on myös kumottu, jos puolisoilla on avioero vireillä tuomioistuimessa ja harkinta-aika on meneillään. (Koponen 2015, 16-17)

Toissijaisia perillisiä ovat ensiksi kuolleen puolison perilliset, lesken kuoleman jälkeen. (Koponen 2009, 17) Jos kyseessä on lapseton aviopari, joista toinen menehtyy, perii eloonjäänyt puoliso kaiken omaisuuden, myös omistusoikeuden. Leski ei kuitenkaan pysty testamentilla määräämään puolisoltaan perittyä omaisuutta eteenpäin omille perillisilleen. Lesken kuoleman jälkeen toimitettavassa jaossa omaisuus jaetaan ensiksi kuolleen puolison toissijaisten perillisten sekä lesken perillisten kesken. Ensiksi kuolleen puolison toissijaisia perillisiä ovat täten vanhemmat, sisarukset ja heidän lapsensa. Enot, sedät ja tädit eivät kuitenkaan ole ensiksi kuolleen puolison perillisiä. (Koponen 2015, 19-20)

2.2 Kuolinpesän hallinta

”Osaksten tulee, milloin ei, sen mukaan kuin tässä laissa säädetään, ole järjestetty erityistä kuolinpesän hallintoa, pesän selvittämistä varten yhteisesti hallita pesän omaisuutta (PK 18:2).” Kuten edellä perintökaaren mukaisesti pesän osakkaat ottavat hoitaakseen kuolinpesän omaisuuden ja selvityksen siitä. Kuolinpesän hallinto on yhteishallintoa pesän osakkaiden välillä, ellei ole erillisellä sopimuksella toisin sovittu. (Kangas 2012, 366-367)

Yhteishallinnossa jokainen pesän osakas on oikeutettu osallistumaan kuolinpesän hoitoon jäämistöosuuden suuruudesta riippumatta. Pesän osakkaiden tulee kyseisessä hallintomuodossa tehdä pesää koskevat päätöksenteot yhdessä, joka tarkoittaa, että jokaisen pesän osakkaan tulee olla samaa mieltä päätettävästä asiasta. Päätöksenteko edellyttää, että jokainen osakas osallistuu itse henkilökohtaisesti tai valtakirjan nojalla edustettuna. (Kangas 2012, 367)

Ennen perunkirjoitusta kuitenkin yksikin pesän osakas on oikeutettu saamaan saldotodistukset vainajan kuolinpäivältä sekä hoitamaan vainajalle kuuluvia menoja kuten sähkö-, puhelin- ja yhtiövastikelaskuja. On myös mahdollista ilman valta-

kirjaa päästä perunkirjoitusta varten luetteloimaan vainajan tallelokeron sisältö. Lupaa kuitenkin edellytetään kaikilta osakkailta, jos vainajan rahavaroista ollaan nostamassa käteistä, tyhjentämässä tallelokero tai myydään vainajan omistuksessa olleita arvopapereita. Osakkaat voivat kuitenkin yhdessä valtuuttaa yhden osakkaista tai jonkun muun edustamaan kuolinpesää. (Kuolinpesän asioiden hoito 9.7.2015)

3 PERUNKIRJOITUS

Perintöprosessi lähtee liikkeelle perunkirjoituksesta. Tässä luvussa kerron tarkemmin, mikä on perunkirjoitus ja miksi perunkirjoitus tehdään. Perunkirjoitus on avainasemassa perinnönjakoa ajatellen. Jotta perinnönjako voidaan suorittaa, täytyy pesänselvitys olla tehtynä (L 5.2.1965/40).

3.1 Mitä tarkoitetaan perunkirjoituksella?

Jokaisen Suomessa kirjoilla olevan tai Suomessa asuvan henkilön jälkeen tulee toimittaa perunkirjoitus riippumatta henkilön iästä tai omaisuudesta (Kuolinpesän osakkaille). Toisin sanoen perunkirjoitus on tehtävä, vaikka kuolinpesä olisi tyhjä (Norri 2010, 327). Perunkirjoitus käsittelee vainajan varat ja velat sellaisina kuin ne kuolinhetkellä ovat olleet. Perunkirjoituksen pitäminen edellyttää kuolinpesän selvitystä. (Kangas 2013, 414) Perunkirjoituksessa laaditaan asiakirja eli perukirja, joka toimii myös veroilmoituksena perintöveroa varten (Kuolinpesän osakkaalle 2018). Perintökaaren mukaan perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa henkilön menehtymisestä. Asiaan on kuitenkin kolmen kuukauden sisällä kuolemantapauksesta mahdollista hakea pidennystä verohallinnolta. (L 5.2.1965/40; Norri 2010, 327)

Pesän osakas, joka hoitaa jäämistöomaisuutta, on toimittamisvelvollinen (Perunkirjoitus ja perukirja 14.4.2016). Tässä hoidolla tarkoitetaan sitä, kenen tosiasiallisessa hallussa omaisuus on. Ellei kyseinen henkilö toimita perunkirjoitusta, seuraa siitä velkavastuu. (Kangas 2013, 415) Perunkirjoitus on mahdollista suorittaa esimerkiksi pankissa notariaattitoimeksiantona (Perunkirjoitus ja Perukirja, 14.4.2016).

Perukirja on myös mahdollista vahvistuttaa maistraatissa, jolloin asiakirjasta tulee julkisesti luotettava. (Perunkirjoitus ja perukirja 14.4.2016) Perukirjasta on toimitettava jäljennös maistraattiin siinä tapauksessa, jos pesän osakkaana on alaikäinen, sillä alaikäisen edunvalvonta merkitään holhousrekisteriin. Perukirjasta on toimitettava jäljennös myös silloin, kun alaikäisen perintöosuus bruttovaroista on suurempi kuin 20 000 euroa. (Kangas 2012, 362)

3.2 Täydennysperukirja

”Jos perunkirjoituksen jälkeen ilmaantuu uusia varoja tai velkoja, on kuukauden kuluessa laadittava täydennys- tai oikaisukirja.” (L 5.2.1965/40) Tällaista uutta varallisuutta saattaa olla esimerkiksi merkittävä arpajaisvoitto, jonka maksu on viivästynyt kuoleman jälkeiseen aikaan. Varan tai velan kuuluminen pesään tulee olla riidaton, ennen täydennysperukirjan laatimista.

Täydennysperukirjan toimittamiselle ei ole aikaa, vaan se voidaan toimittaa vuosienkin päästä varsinaisesta perunkirjoituksesta. Se voidaan tehdä, vaikka pesän varallisuus olisi jo jaettu. Kun merkittävä muutos on tullut tietoon, on siitä kuukausi aikaa tehdä täydennysperukirja. Määräajoissa sekä pidentämisessä koskevat samat säännökset kuin varsinaisessa perunkirjoituksessakin.

3.3 Perunkirjoituksen tehtävät

Perintökaaren 23 luvun 1§:n mukaan perinnönjaon voi suorittaa vasta, kun pesän selvitys on tehty (L 5.2.1965/40, 23 luku 1§). Perukirja onkin siis yhdeltä tehtävältään omaisuusluettelo pesän selvitystä ja perinnönjakoa varten. Omaisuusluettelon merkitys nousee esille pesän osakkaiden ja pesän velkojien kohdalla, sillä perunkirjoituksen laiminlyönnistä seuraa osakkaan henkilökohtainen vastuu pesän veloista. Perinnönjakoa varten omaisuusluettelo antaa tiedon osakkaille laadusta ja laajuudesta. (Aarnio & Kangas 2009, 248)

Kuten aiemmin tuli esiin, on mahdollista vahvistaa perukirja ja sen osakkaat maistraatilla. Merkitys vahvistetulla osakasluettelolla on silloin, kun pesän osakkaat yhdessä myyvät esimerkiksi arvopapereita tai kiinteistöjä. Riski on kuitenkin ostajan puolella, sillä perukirjaan ei välttämättä ole merkitty kaikkia osakkaita, jolloin perukirjaan merkitsemätön osakas voi nostaa kanteen ja vaatia luovutuksen julistamista pätemättömäksi. (Aarnio & Kangas 2009, 249-250)

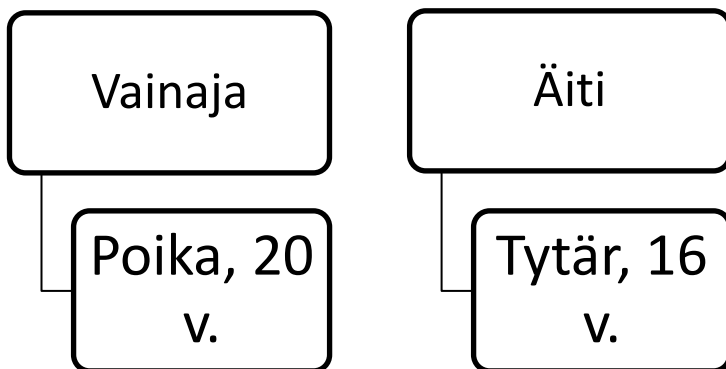
Perukirja on myös jäämistön selvitystä koskeva dokumentti, jossa on lueteltuna kaikki asiakirjat ja tiedot, jotka vaikuttavat myöhemmin tehtävään ositukseen ja perinnönjakoon. Se on tärkeä myös holhousoikeudellisen valvonnan kannalta, kuten aiemmin mainittiin, tulee siitä lähettää jäljennös maistraatille alaikäisen olles-

sa osakkaana. Ennen kaikkea se on veroilmoitus. Jokainen pesän osakas maksaa itsenäisesti perintöveroa hänelle tulevasta perinnöstä, joka perukirjasta käy ilmi. (Aarnio & Kangas 2009, 250-251)

3.4 Alaikäinen perunkirjoituksessa

Alaikäisen edunvalvoja määräytyy siitä tehdyn sopimuksen mukaan. Lapsen ollessa molempien vanhempien yhteisessä huollossa, molemmat vanhemmat ovat silloin hänen edunvalvojiaan. Tällöin vanhemmat tekevät huoltoa ja edunvalvontaa koskevat päätökset yhdessä. (Aarnio & Kangas 2009, 280)

Yhteishuoltotilanteessa tulee varmistaa, että molemmat vanhemmat saavat asianmukaisen tiedon perunkirjoituksesta. Perunkirjoitustilaisuuden kutsu tulee tällöin toimittaa lapsen molemmille vanhemmille. Itse tilaisuudessa voi kuitenkin toinen vanhemmista edustaa molempia edunvalvoja, mutta suositeltavaa on edustaa valtakirjan nojalla. Alaikäisen edun turvaamiseksi selvitys- ja perinnönjakoprosessissa, on hyvä määrätä edunvalvoja jo perunkirjoitukseen. (Aarnio & Kangas 2009, 280)

Kuvio 1. Edunvalvonnan tarve. (Norri 2010, 371)

Kuviolla 1 pyritään havainnollistamaan tilannetta, jossa miehen kuoltua kuolinpesän osakkaiksi on jäänyt leski, eli äiti sekä lapset. Leskenä äiti valvoo omia etujaan perunkirjoituksessa, sekä alaikäisen tyttärensä etuja hänen edunvalvojanaan.

Perunkirjoitusvaiheessa, ellei selkeää ristiriitaa synny äidin ja tyttären välille, ei tarvita tyttäreille vielä edunvalvojan sijaista. Mikäli tilanteessa on ristiriidan mahdollisuus, on jonkun muun edustettava alaikäistä lasta. (Norri 2010, 340)

4 PERINNÖNJAKO

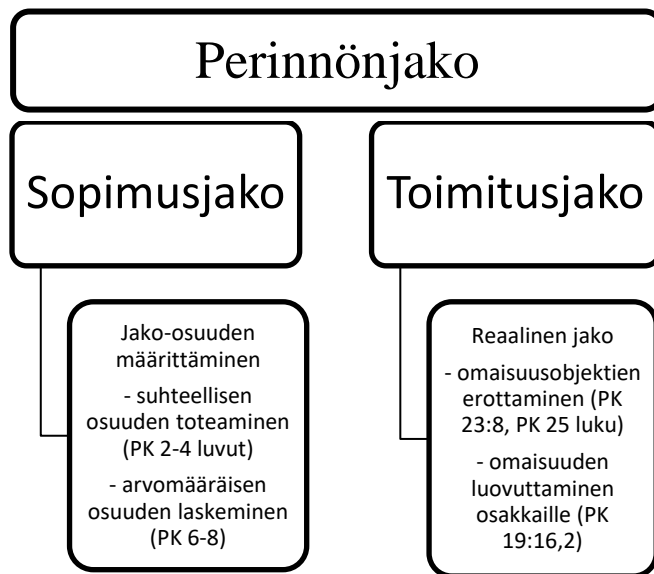
Perunkirjoituksen jälkeen tavallisesti suoritetaan perinnönjako osakkaiden kesken. Perintökaaren 21. luvussa on erikseen määritelty, että jokaisella pesän osakkaalla on oikeus vaatia pesän jakamista, kun selvitys on tehty (L 5.2.1965/40). Perintökaareissa on myös määrätty, että ositus tulee aviopuolisoiden välillä suorittaa ennen perinnönjakoa (L 5.2.1965/40). Perinnönjaon seurauksena esineet, jotka osakas saa jaon perusteella siirtyvät hänen yksinomistukseensa. Kun perinnönjaosta tulee lainvoimainen, on siinä kohdassa vasta virallisesti perintö siirtynyt perilliselle. Toisinaan kuitenkin perinnönjaossa voidaan yksinomistuksen sijaan määrätä murto-osainen yhteisomistus, kuten esimerkiksi kiinteistöissä. (Aarnio & Kangas 2009, 1205-1206)

Kuitenkin, jos pesällä ei ole kuin yksi osakas, ei erillistä perinnönjakoa tarvitse tehdä. Tässä tapauksessa pesän varallisuus siirtyy suoraan osakkaalle ja perunkirjoitus on riittävä. Ennen perinnönjaon toimittamista on pesän selvitys tullut saatua loppuun. Tämä tarkoittaa sitä, että pesän varojen tulee olla selvitetty ja velat maksettu. (Perinnönjako – Lakiasiaintoimisto M. Arola Oy) Lain mukaan perinnönjaosta on tehtävä perinnönjakokirja, kuten seuraavasta käy ilmi.

”Perinnönjaosta on laadittava jakokirja. Milloin pesänjakaja on toimittanut jaon, on jakokirja hänen allekirjoitettava. Muussa tapauksessa on jakokirja osakasten allekirjoitettava ja kahden esteettömän henkilön todistettava oikeaksi.” (L 5.2.1965/40)

4.1 Perinnönjaon rakenne

Perinnönjaossa voidaan erottaa kaksi eri puolta, jako-osuuden määrittäminen sekä reaalin jakotoimitus. Jako-osuudesta, eli perintöosasta voidaan puhua suhteellisenä silloin, kun on esimerkiksi määritetty tietty murto-osa jäämistöpääomasta. Murtoluvun avulla lasketaan kyseisestä jäämistöpääomasta arvomääräinen osuus, eli murto-osaa vastaava euromääräinen osuus. Edellä mainituilla tavoilla tulee laskea jako-osuudet ennen reaalista jakotoimitusta. Reaaliaikaisessa jaossa kyse on esinekohtaisesta perintöosasta. (Aarnio & Kangas 2009, 1206)

Kuvio 2. Perinnönjaon rakenne. (Aarnio & Kangas 2009, 1207)

4.2 Sopimusjako

Sopimusjaosta on kyse silloin, kun pesän osakkaat keskenään saavat yhteisymmärryksessä sovittua pesän varojen jakamisesta. He voivat tehdä sen keskenään tai he voivat myös käyttää apunaan asiantuntijaa. (Koponen 2009, 53)

Sopimusjaolle ei ole osoitettavissa täsmällistä aikaa, jolloin se on tullut vireille, kuten toimitusjaossa. Sopimusjako voidaan tästä huolimatta ”vaatia” toimitettavaksi. Viimeistään jako tulee vireille, kun pesässä on ryhdytty tosiasiallisiin jakotoimenpiteisiin. (Aarnio & Kangas 2009, 1211)

4.3 Toimitusjako

Toimitusjaossa ratkaisuvallta on uskottu pesänjakajalle. Pesänjakajan tulee toimittaa pesänjako silloin, kun osakas tai pesäosuudensaaja vaatii. Myös silloin toimitetaan pesän jako toimitusjakona, kun jonkun osakkaan osuus pesästä on ulosmittattu. (Aarnio & Kangas 2009, 1209)

Toimitusjako tulee vireille siinä vaiheessa, kun pesänjakajaa koskeva hakemus on jätetty tuomioistuimelle. Se on voimassa, kunnes se on lainvoimainen tai pesänja-

kaja vapautuu tehtävästään. (Aarnio & Kangas 2009, 1211) Pesänjakajan on toimitusjaossa jaettava omaisuus siten, että jokainen pesän osakas saa osan kaiken laatusesta omaisuudesta, ellei pesän osakkaat pääse sopuun. Pesänjakajan on siis pyrittävä saamaan osakkaat jakamaan pesä yhteistuumiin, mikäli kaikki osakkaat tulevat perinnönjakotilaisuuteen paikalle. (Perinnönjako 23.1.2012)

4.4 Vajaavaltainen ja perinnönjako

Mainittakoon, että tässä opinnäytetyössä vajaavaltainen on rajattu koskemaan ainoastaan alaikäistä lasta. Osakkaan ollessa vajaavaltainen hänellä on edunvalvoja, joka hoitaa hänen asioitaan, tässä tapauksessa lapsen vanhemmat. Edunvalvonnan alaisuus ei kuitenkaan pääsääntöisesti poista vajaavaltaisen puhevaltaa itseään koskevissa asioissa (Kangas 2013, 499-450). Alaikäisen ollessa pesän osakkaana, voi myös olla mahdollista, että tarvitaan edunvalvojan sijaista, mikäli vanhemman etu on ristiriidassa lapsen edun kanssa. Tilanne, jossa vanhempi ei voi edustaa omaa lastaan on sellainen, jossa vanhempi on jäänyt leskeksi. Leskenä hän valvoo omaa etuaan perinnönjaossa, joten lapsen etua valvoo edunvalvojan sijainen. (Norri 2010, 473; Koponen 2015, 25)

Holhustoimilaissa on tarkoin määritelty, mitä toimia edunvalvoja ei saa päämiehensä, tässä tapauksessa lapsensa puolesta tehdä ilman holhousviranomaisen lupaa. Perinnönjaon kohdalla ilman lupaa ei ole sallittua luopua perinnöstä tai luovuttaa lapsen perintöosuutta. Sallittua ei myöskään ole tehdä sopimusta kuolinpesän yhteishallinnosta, eikä tehdä sopimuksia omaisuuden osituksista tai erottelusta. Perinnönjakosopimuksetkaan eivät ole sallittuja ilman holhousviranomaisen lupaa alaikäisen puolesta, jos perinnönjako toimitetaan ilman perintökaaressa tarkoitettua pesänjakajaa. (L 1.4.1999/442)

Kaiken lisäksi tulee muistaa, että mikäli perinnönjakoa ja ositusta ei tehdä tuomioistuimen määräämän pesänjakajan toimesta, on maistraatilta saatava lupa. Edunvalvojan tai edunvalvojan sijaisen tulee tällöin hakea lupaa maistraatilta perinnönjaosta sopimiseen tai kuolinpesän yhteishallinnosta. (Koponen 2015, 26)

5 EDUNVALVONTA

Lähtökohtana elämässä on, että jokainen henkilö hoitaa itse omat asiansa. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, jolloin edunvalvonta on ajankohtaista. Holhoustoimilain 1§:n mukaan holhoustoimen tarkoituksena on valvoa niiden henkilöiden etua, jotka eivät itse kykene vajaavaltaisuuden, sairauden, poissaolon tai muun syyn vuoksi hoitamaan taloudellisia asioitaan. Holhoustoimi, eli edunvalvonta on täten ensisijaisesti taloudellisten asioiden hoito- ja valvontajärjestelmä. (L 1.4.1999/442; Kangas 2013, 177; Yleinen edunvalvonta 2018)

Edunvalvonnan piiriin kuuluvat siis alle 18-vuotiaat vajaavaltaiset henkilöt, jotka eivät ikänsä puolesta voi hoitaa asioitaan sekä 18 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka ovat erityisistä syistä, kuten esimerkiksi sairaus, julistettu vajaavaltaisiksi. Kolmannen kokonaisuuden edunvalvontaan muodostaa henkilöt, jotka ovat terveenä ollessaan järjestäneet itselleen edunvalvojan. (Kangas 2013, 179; Kangas 2012, 163)

5.1 Alaikäisen edunvalvonta

Kun kyseessä on alle 18-vuotias päämies, on hänen huoltajansa pääsääntöisesti myös edunvalvoja. Holhoustoimilain mukaan kuitenkin voidaan erikseen säätää tai tuomioistuimessa määrätä joku muu henkilö alaikäisen edunvalvojaksi. Alaikäisten edunvalvontaa ei kuitenkaan merkitä holhousasioiden rekisteriin, ellei alaikäisen osuus kuolinpesän varoista ole yli 15 000 euroa tai jos alaikäisellä on varallisuutta yli 15 000 euroa. (Asetus 10.9.1999/889, 4§; Kangas 2013, 180; Laki holhoustoimesta 1 luvun 4§) Nykyään alaikäisen omaisuuden ilmoittamisen eumääräinen raja on 20 000 euroa. (Alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen 2018)

Alaikäisen lapsen edunvalvoja ovat siis lapsen äiti sekä isä, jos he molemmat ovat lapsen huoltajina. Tämä tarkoittaa sitä, että varallisuutta koskeviin oikeustoimiin tarvitaan molempien huoltajien suostumus. On myös tilanteita, joissa lapselle on uskottu vain yksi huoltaja, tällöin lapsella on vain yksi edunvalvoja, joka hoitaa hänen asioitaan. Alaikäinen ei myöskään voi itse toimia edunvalvojana.

Näissä tilanteissa joissa alle 18-vuotiaalla on oma lapsi, on hänen vanhempansa myös tämän edunvalvoja, kunnes hän itse täyttää 18 vuotta. (Kangas 2013, 180-181; Kangas 2012, 165; L 1.4.1999/442; Alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen 2018)

Vajaavaltainen ei voi olla ilman edunvalvontaa. Jos esimerkiksi lapsen vanhempi tai vanhemmat menehtyvät ja lapsi jää ilman edunvalvojaa on tuomioistuimen määrättävä hänelle edunvalvoja. Tilanteissa, joissa lapsella on kaksi edunvalvojaa ja toinen heistä menehtyy, ei tarvitse edunvalvojaa määrätä. Tällöin elossa oleva huoltaja jatkaa yksin lapsen edunvalvojana sekä huoltajana. Samaa tapaa käytetään, vaikka toisen huoltajan menehtymiseen liittyy rikos toisen huoltajan osalta. Toisin sanoen, jos toinen huoltajista surmaa toisen, jää surmaaja yksin lapsen edunvalvojaksi. Vaikka tilanteessa lapset otettaisiin huostaan, ei se kuitenkaan katkaise edunvalvontaa huoltajan ja lapsen välillä. (Kangas 2013, 181)

5.2 Vajaavaltaisen asema perinnönjaossa

Perinnönjako oli toimitettava toimitusjakona, jos pesässä oli osakkaana vajaavaltainen vuoteen 1995 saakka, jolloin perintökaaren osittaisuudistuksen myötä toimitusjakopakosta luovuttiin. Perinnönjaon siis pystyy suorittamaan sopimusjakona, vaikka pesän osakkaista joku olisi esimerkiksi alaikäisyyden vuoksi vajaavaltainen. Jotta jako olisi pätevä tulee sopimukselle saada holhousviranomaisen suostumus. (Aarnio & Kangas 2009, 1335-1336) ”Hakemuksen, joka koskee edunvalvojan määräämistä tai toimintakelpoisuuden rajoittamista, voi tehdä holhousviranomainen tai se, jonka edun valvomisesta on kysymys, taikka tämän edunvalvoja, vanhempi, aviopuoliso, lapsi tai muu läheinen. (L 1.4.1999/442)”

Alaikäisen lapsen ollessa pesän osakkaana, puhevaltaa käyttää hänen vanhempansa. Jos molemmat vanhemmat ovat lapsen edunvalvojia, huolehtivat he yhdessä edunvalvojalle kuuluvista tehtävistä. Tuomioistuin voi kuitenkin erikseen eritellä tehtävien jaosta edunvalvojien kesken. (Aarnio & Kangas 2009, 1336; Aarnio & Kangas 2002, 257)

”Helsingin HO 17.12.1996 S 96/1090: Perinnönjako julistettiin mitättömäksi, kun vajaavaltaista pesän osakasta edusti vain toinen holhooja eikä jutussa ollut näytetty, että toinen holhoojista olisi valtuuttanut toisen holhoojan yksin edustamaan vajaavaltaista perinnönjaossa tai siihen liittyvissä toimissa. (Aarnio & Kangas 2009, 1337)”

Entä sitten, jos perheessä on useampi alaikäinen lapsi, joka on pesän osakkaana samassa pesässä? Tällöin vanhemmat voivat edustaa sisaruksia, jos heidän etunsa jaossa esitettyihin vaatimuksiin tai muihin jakoon liittyviin seikkoihin ei ole ristiriidassa keskenään. (Aarnio & Kangas 2009, 1337) Holhoustoimilain 32§ mukaan edunvalvojalla on oikeus edustaa sisaruksia perinnönjaossa, jos näiden edut eivät ole ristiriidassa keskenään, jos sisaruksilla on yhteinen edunvalvoja. Ristiriita saattaa syntyä sisarusten välillä, jos toinen lapsista on saanut ennakkoperinnöksi väitetyn lahjan, joka vaikuttaa reaaliseseen perintöosan suuruuteen. (Aarnio & Kangas 2009, 1337)

Lapsen edunvalvojien ollessa saman pesän osakkaita, ovat heidän etunsa ristiriidassa lapsen etujen kanssa, jolloin he eivät voi edustaa lastaan pesän asioissa. Silloin lapselle tullaa poikkeuksetta määräämään edunvalvojan sijainen, joka edustaa lasta. Myös silloin vanhemmat ovat esteellisiä edustamaan lastaan perinnönjaossa, vaikka vain toinen heistä olisi saman kuolinpesän osakas. Edunvalvojan sijaisen voi määrätä maistraatti ja käräjäoikeus edunvalvojan pyynnöstä. (Aarnio & Kangas, 2009, 1339; Aarnio & Kangas 2002, 258; Alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen)

6 EMPIIRINEN OSUUS

Tutkimusaineistoni keräsin haastattelemalla pankkilakimiestä lapsen asemasta perinnönjaossa sekä edunvalvojana toimivaa henkilöä Pohjanmaan edunvalvonta-toimistosta. Tutkimus on toteutettu laadullista menetelmää käyttämällä. Seuravassa tulen käymään läpi kysymys kerrallaan vastauksia, jotka sain haastatteluissa ja peilaan sitä aiemmin teoriassa käytyihin tietoihin.

6.1 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on toteutettu henkilöhaastatteluilla. Toinen haastatteluista on tehty henkilökohtaisesti 23.3.2018 ja toinen haastatteluista on toteutettu sähköpostitse 20.8.2018. Molemmat haastattelut oli tarkoitus tehdä henkilökohtaisina haastatteluina, mutta aikataulullisista syistä, päädyimme sähköpostin välityksellä tehtävään haastatteluun. Haastatteluiden tarkoituksena on tuoda käytännön näkökulmaa työn teoriaosuuden tueksi, sekä selvittää lapsen asemaa perinnönjaossa käytännön tasolla.

Haastatteluiden vastaukset on kirjoitettu auki, jonka jälkeen vastauksista on kerätty yhtäläisyydet. Vastauksia on siis verrattu toisiinsa ja pyritty saamaan esille vastausten samankaltaisuudet ja myös eroavaisuudet keskenään. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka kaksi tahoja jotka toimivat perinnönjaon parissa eri tehtävissä, näkevät lapsen aseman. Haastateltavia ei myöskään tarvittu enempää, sillä vastauksista olisivat vain jatkossa toistuneet samat faktat, joita näiden kahdenkin kohdalla nousi esille. Aihe on sen verran yksiselitteinen ja suppea.

Kysymykset olivat jaoteltu haastateltavien perustietoihin, adoptiosuhteeseen ennen ja nyt sekä itse alaikäisen asemaan perinnönjaossa, jotta kokonaisuudet olisivat mahdollisimman helposti jaettavissa osiin. Ensimmäisessä osassa, jossa selvitin haastateltavan työtaustaa ja koulutusta, oli kolme kysymystä. Adoptioon liittyen kysyin yhden kysymyksen lisäkysymyksillä, sekä viimeisenä olivat kysymykset 5-9, jotka käsittelivät alaikäisen asemaa ja osakkuutta pesänjaossa.

6.2 Perustiedot haastateltavista

Haastateltavanani oli pankkilakimies Turussa toimivasta pankista, joka tarjoaa myös lainopillisia palveluja. Kyseinen lakimies on valmistunut oikeustieteen maisteriksi Turun oikeustieteellisestä 2010 ja pankkilakimiehenä hän on toiminut 8 vuotta. Hänellä ei ollut tarkkaa lukua, kuinka monia perinnönjakoa hänen uraansa on mahtunut, mutta kertoi tekevänsä useita kymmeniä vuodessa. Koska haastateltavani työskentelee pankissa, on jokainen perinnönjako sovinnollinen, sillä pankissa ei riittäisi perinnönjakoa hoideta.

Toisena haastateltavana minulla oli edunvalvoja. Hänen koulutuksensa on oikeustieteen kandidaatti. Hän on myös suorittanut varatuomarin arvonimen. Työskennellyt hän on edunvalvojana kolme vuotta ja ennen kyseisiä tehtäviä hän on toiminut maistraatissa holhoustoimen tehtävissä. Haastateltava kertoi tekevänsä perinnönjakojen parissa viikoittain töitä. Hänen roolinsa on valvoa niissä päämiehen etua ja hakea maistraatista lupa ennen jakosopimuksen allekirjoitusta.

6.3 Heikon ja vahvan adoption ero perinnönjakotilanteissa

Työn empiirisessä osassa halusin myös selvittää ns. heikon adoption vaikutuksen perinnönjakoon. Aiemmin oli käytössä ns. heikko adoptio, joten selvitin vertauksen vuoksi, miten se eroaa nykyisestä vahvasta adoptiosta perinnönjaon kannalta.

Kenet heikon adoption piirissä oleva ottolapsi perii?

Heikon adoption ottolapsi perii molemmat biologiset sukunsa ja ottovanhempansa, mikäli kuolema on tapahtunut 30.6.2012 tai aiemmin ja ottolapsisuhde on perustettu ennen 1.1.1980. Heikon adoption ottolapsen perintöoikeus ei kuitenkaan saa loukata ottovanhemman biologisten lasten lakiosaoikeutta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että biologisen lapsen lakiosaa laskettaessa ei huomioida ollenkaan ottolapselle tulevaa lakiosaa, kun taas ottolapsen lakiosaa laskettaessa huomioidaan biologisten lasten osuudet. Täten ottolapsen lakiosa on pienempi kuin biologisten lasten. Biologisten vanhempinsa lisäksi ottolapsi perii koko ottosukunsa, mikäli menehtyminen on tapahtunut 1.7.2012 tai myöhemmin.

Tällä siis pyrin selvittämään, kuinka paljon perinnönjakoon vaikuttavat seikat ovat muuttuneet. Selvitin myös, tuleeko kyseisiä heikon adoption jakoja enää vastaan, mutta molempien haastateltavien mukaan heikon adoption piirissä olevien henkilöiden perintöasioita tulee äärimmäisen harvoin vastaan. Esiin nousi vahvasti, lakimuutokset joita vuosien aikana on tullut. Tämän seurauksena, jos perittävä on kuollut 1.7.2012 jälkeen, sovelletaan nykyistä lakia eli vahvan adoption ottolapsi asemaa. Vahvassa adoptiossa sukuyhteys biologisiin vanhempiin katkeaa ja ottolapsi rinnastetaan biologisiin lapsiin.

6.4 Lapsen osakkuus perinnönjaossa

Millainen on lapsen asema perinnönjaossa?

Tämän kysymyksen avulla pyrin saamaan vastauksen tutkimuskysymykseeni, muuttuuko perinnönjakoprosessi jollakin tavalla lapsen ollessa vajaavaltaisena mukana osakkaana. Selvitin tämän kysymyksen kohdalla lapsen sanavaltaa häntä koskevissa perinnönjaon asioissa, lapsen oikeudet ja velvollisuudet sekä saako alaikäinen oman perintöosuutensa ns. heti omaan käyttöönsä.

Yleissääntönä lapsia koskevissa lainopillisissa asioissa on, että lasta kuullaan oman kehitystasonsa mukaisesti häntä koskevissa asioissa. Perintöasioissa kuulemisen raja on 15 vuotta. 15 vuotta täyttänyttä lasta on siis kuultava ja hänellä on oikeus ilmaista oma mielipiteensä asiasta. Mielipiteen ilmaisun jälkeen jää maistraatin päätettäväksi otetaanko lapsen mielipide perinnönjaossa huomioon. Pankkilakimiehen mukaan, jos mielipide on vahva ja se pystytään perustelemaan hyvin, voidaan se ottaa huomioon. Kiireettömissä perinnönjaoissa saatetaan jopa odottaa 17-vuotiaan lapsen täyttämistä 18 vuotta, jotta hän voi ilmaista omat mielipiteensä vapaasti. Edunvalvonnan näkökulman mukaan 15 vuotta täyttänyttä kuullaan maistraatin lupamenettelyssä kirjallisesti, jossa hän antaa suostumuksensa jakoon. Edunvalvojan haastattelussa kävi ilmi, ettei hänen uransa aikana lapsi ole päässyt ilmaisemaan omaa tahtoaan muulla tavoin kuin kirjallisella suostumuksella.

Vajaavaltaisen ollessa perinnönjaon osakkaana on maistraatti se viranomainen, joka valvoo edunvalvojan työskentelyä. Maistraatti siis valvoo, että lapsi saa oike-

an osuuden kuolinpesästä sekä muista lasta koskevista oikeuksista. Kuten aiemmin lapsen edunvalvontaa käsittelevässä kappaleessa kävi ilmi, edunvalvojan sijainen varmistaa lapsen edun kuolinpesää koskevissa asioissa, silloin kun toinen vanhempi on esimerkiksi leskenä samassa pesässä. Edunvalvojan sijainen siis toimii allekirjoituksessa, jonka jälkeen maistraatti tutkii perinnönjakokirjan. Toinen haastateltava myös muistutti, että riitaisissa perinnönjaoissa on yleensä mukana pesänjakaja. Hän ei myöskään kokenut lapsella vielä olevan velvollisuuksia perinnönjaoissa, mutta samat oikeudet kuuluvat hänelle aivan kuten täysi-ikäisille pesän osakkaille.

Alaikäinen lapsi ei myöskään saa omaa perintöosuuttaan heti käyttöönsä. Perintöosat siirretään hänen nimiinsä perinnönjakoa tehtäessä, mikäli varat jaetaan. Lapsen perintöosuutta ei täten sekoiteta vanhempien omaisuuteen ja edunvalvojalla on vuositilintekovelvollisuus maistraatille, jos lapsen saama perinnön osuus ylittää 20 000 €. Lapsen perintöosaa hoitaa edunvalvoja tai testamentissa määrätty henkilö, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. 18 vuotta täyttäessään lapsi saa varat omaan käyttöönsä vähintään lakiosansa, muissa perintöosuuksissa ovat mahdolliset erityismääräykset.

Erona alaikäisen ja täysi-ikäisen välillä on, että täysi-ikäinen edustaa itse itseään ja vastaa omista toimistaan. Täysi-ikäisellä pesän osakkaalla on myös perunkirjoitusvelvollisuus ja hän vastaa muun muassa pesän veloista. Täysi-ikäinen pesän osakas voi myös halutessaan suostua tai omasta tahdostaan luopua perinnöstä, lapsen kohdalla lapselle menevä osa jaetaan hänen nimiinsä joka tapauksessa.

Kuinka usein alaikäinen on pesän osakkaana?

Tällä kysymyksellä halusin saada käsityksen, kuinka yleistä alaikäisen osakkuus kuolinpesässä on. Pankkilakimiehen mukaan tämä on kuitenkin melko harvinaista ja hänellä ei ollut tarkkaa tilastoa kuolinpesistä joissa alaikäinen olisi osakkaana. Hän kuitenkin arvioi omien lähtökohtiensa puitteissa, että alle 5:ssä % perinnönjaoista on mukana alaikäisiä. Edunvalvojana toimiva haastattelija taas kertoi alaikäisten olevan varsin usein pesän osakkaina.

Ilmi kävi, että on kolmenlaisia tilanteita, joissa lapsi on perinnönsaajana kuolinpesässä. Ensimmäisenä esiin tietenkin nousi vanhemman tai isovanhemman kuolema, jolloin lapsi on osakkaana kuolinpesässä. Toisena nousi esiin testamenttisaanto, jos vainaja on testamentilla ilmaissut tahtonsa jakaa omaisuuttaan lapselle. Viimeisenä on tilanne, jossa vanhempi luopuu testamentista tai perinnöstään, jolloin perimysjärjestyksen mukaisesti hänen lapsensa ovat seuraavana perinnönsaajina.

Mihin lapsi tarvitsee edunvalvojan sijaista ja miten perinnönjako eroaa lapsen ollessa osakkaana?

Perinnönjako eroaa maistraatin osalta, kun mukana on alaikäinen. Muussa tapauksessa perinnönjaon prosessissa ei ole viranomaisvaikutusta. Maistraatin tarkoituksena on valvoa, että alaikäinen saa vähintään yhtä paljon perintöä kuin hänen lain mukaan tulisikin saada.

Perinnönjaossa siis tarvitaan aina maistraatin lupamenettely, kun kyseessä on pesä, jossa on alaikäinen. Edunvalvoja mainitsi, että joskus harvinaisissa tapauksissa pitää määrätä pesänjakaja, jos kuolinpesässä on vajaavaltainen osakas ja perinnönjättäjä on kuollut ennen 1.12.1995. Silloin perinnönjako on toimitettava toimitusjakona, joka on pitkäkestoisempi ja kalliimpi prosessi.

Alaikäinen lapsi tarvitsee edunvalvojaa perinnönjaossa perinnönjakokirjan, eli virallisen asiakirjan allekirjoitukseen, koska ei itse ole oikeustoimikelpoinen allekirjoittamaan. Myös silloin edunvalvojaa tarvitaan, jos myydään tai vuokrataan kiinteää omaisuutta. Kuolinpesässä olevien arvopaperien kanssa taas joudutaan edunvalvojan kohdalla pohtimaan, tuleeko maistraatilta pyytää niiden myyntiin lupa. Haastateltava osasi kertoa, että pörssiosakkeiden osto on täysin sallittua, mutta tiettyihin sijoituskohteisiin tarvitaan lupa, kuten esimerkiksi erityissijoitusrahastot. Hän myös mainitsi, että edunvalvojan ja maistraatin tulee pohtia, mitkä kuuluvat holhoustoimilain 34§:ssä listattuihin kohtiin.

Kuten teoriassa nousi esiin, lapsen edunvalvojina toimivat hänen vanhempansa, mikäli he ovat hänen laillisia huoltajiansa. Jos vanhemmat ovat esteellisiä edus-

tamaan lastaan perinnönjaossa haetaan lapselle joko yleistä edunvalvojaa tai valitaan joku muu henkilö, joka ei ole liian läheistä sukua tai liian lähellä perinnönjaossa olevia asioita lapsen etuuden heikkenemisen kannalta. Useimmiten tällaisissa tilanteissa haetaan yleistä edunvalvojaa. Yleistä edunvalvojaa tulee hakea molempien vanhempien (huoltajien) yhteisellä hakemuksella. Pankkilakimiehen mukaan vaivattomin tapa on hakea yleistä edunvalvojaa alaikäiselle, tämä on myös kyseisen pankin toimintatapana.

Miten toimitetaan perinnönjakotilanteessa, jossa lapsi on menettänyt molemmat vanhempansa samanaikaisesti tai lyhyen aikavälin aikana? (oletuksena että lapsi olisi ainut perillinen)

Lapselle haetaan edunvalvojan sijainen tai yleinen edunvalvoja, koska kuten aiemmin on tullut esille, ei alaikäinen lapsi voi itse hallita jäämistöään. Jos 15-vuotias on omilla ansioillaan hankkinut omaisuutta, on hänellä oikeus hallita kyseistä omaisuuttaan parhaakseen näkemällä tavalla. Perintövarat eivät kuitenkaan ole hänen vapaassa käytössään. Prosessina perinnönjako ei kuitenkaan tässä tapauksessa muutu, perinnönjaossa syntyvien asiakirjojen on kuitenkin kelvettava edunvalvojalle ja maistraatin on ne hyväksyttävä. Edunvalvojaksi voidaan myös tässäkin tapauksessa määrätä erikseen henkilö, joka hoitaa lapsen perintöä, mikäli jompikumpi vanhemmista on testamentissaan tämän ilmaissut.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavassa käyn läpi opinnäytetyöni johtopäätökset. Tuon myös hieman omaa näkemystä tutkimustuloksiin. Lopuksi vielä arvioin oman projektini edistymistä sekä tutkimuksen luotettavuutta.

7.1 Keskeiset tulokset

Haastattelussa saamieni vastausten perusteella saatiin kattavasti tietoa perinnönjako toteuttamisesta alaikäisen lapsen ollessa pesän osakkaana. Vaikka perinnönjako on alkujaankin melko vaativa toimitus, lapsen mukana olo ei sitä kuitenkaan hirveästi muuta. Mukaan tulee viranomaistoiminta ja huomion arvoista on, että lapsen edusta huolehditaan. Lapsen ollessa mukana nousee vahvasti esille laki holhoustoimesta sekä perintökaaresta.

Kuten tutkimustuloksista kävi ilmi, alaikäisiä lapsia ei kovin usein ole pesän osakkaina eikä se ole kovin yleistä. Tämän itse huomasin myös teoriaa kirjoittaessani, sillä vajaavaltaisen (alaikäisen) osallisuudesta perinnönjaossa ja kuolinpesän osakkaana ei ollut hirveästi kirjoitettu.

Lapsen edunvalvojina olevat vanhemmat ovat oikeutettuja hoitamaan lapsen asioita kuolinpesässä elleivät ole esteellisiä. Esteellisyyden ilmetessä, tulee lapselle hakea edunvalvojan sijaista ja yleistä edunvalvontaa, joka voidaan määrätä hoitamaan vain tiettyä oikeustointia. Silloin lapsen ja vanhemman edut eivät joudu ristiriitaan keskenään ja molempien etu on valvottuna.

Omasta mielestäni huomion arvoista oli, että lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä perinnönjakoa koskevissa asioissa täytettyään 15 vuotta. Vaikka maistraatti edelleen edunvalvojan kanssa päättää siitä, otetaanko mielipide huomioon. Asiaan vaikuttaa, että millaisesta asiasta on kyse. Haastattelussa nousi esiin esimerkiksi kiinteistöön liittyvät kysymykset, joihin mitä todennäköisemmin ei oteta huomioon nuoren mielipidettä, vaan kyseessä on vähäpätöisemmät kysymykset kuten esimerkiksi rahavarat.

Kaiken kaikkiaan, vaikka aihe oli työharjoittelusta tuttua ja jonkin verran oli ennakotietoa aiheeseen, tuli minulle yllätyksenä, kuinka vahvasti alaikäisen perinnönjakoprosessi pyörii edunvalvonnan ympärillä. Uutena tietona tuli myös tutkimustuloksissa mainittu 15-vuotiaan mielipiteen ilmaisu myös perintöasioissa. Omana ennakkooajatuksena ennen tutkimusta oli, että tuon ikäinen on vielä todella nuori ymmärtämään.

7.2 Opinnäytetyöprosessin arvioiminen

Opinnäytetyö oli prosessina raskas, mutta mielenkiintoinen. Sain valtavasti uutta tietoa perinnönjakoon liittyen yleisesti kuin myös lapsen osalta. Aiheen valinta oli yhteistyön tulos opinnäytetyö ohjaajan kanssa. Sen seurauksena syntyi idea lapsen aseman tutkimisesta.

Omalla työlläni ei ollut toimeksiantajaa, joka mielestäni hieman hankaloitti työn tekemistä ja omalla kohdallani myös hidasti, kun ei ollut kiirettä tehdä työtä. Mielenkiinto aihetta kohtaan vaihteli prosessin aikana melkoisesti, erityisesti hetkinä, kun oli vaikeaa löytää aiheeseen liittyvää materiaalia. Lapsen asemasta ja osallisuudesta kuolinpesässä oli kirjoitettu todella vähän. Tämän vuoksi opinnäytetyöni tärkeimmäksi osaksi muodostuivat tutkimustulokset ja haastattelulla saadut vastaukset.

Teoriaosa käsittelee kovin suppeasti erityisesti lasta ja perunkirjoitusta sekä perinnönjakoa. Teoriaosasta saakin helpommin hyvän yleiskäsityksen perunkirjoituksesta ja perinnönjaosta, jotta olisi helpompi lukemisen edetessä ymmärtää lapsen asemaa. Kuitenkin työstä lukija saa hyvän käsityksen mikä on perunkirjoitus ja perinnönjako sekä ketkä ovat pesän osakkaita ja miksi. Myös edunvalvonnan osalta ja tutkimustulosten osalta lukija saa käsityksen lapsen asemasta ja siitä, kuinka menetellä tilanteissa, joissa osakkaana on alaikäisiä lapsia.

Opinnäytetyöprojektista oli kuitenkin mielestäni hyötyä minulle jatkoa ajatellen, sillä koko prosessin ajan on vain vahvistunut ajatus siitä, että työllistyisin lasten oikeuksia valvovaan ammattiin. Lapsen oikeudet ja velvollisuudet siis vain vahvistuivat mielessäni ja niiden parissa työskentely. Koen, että paremmalla tarkaste-

lulla saatavaan materiaaliin olisin voinut hieman muokata aihetta, jotta se olisi paremmin vastannut tutkimusongelmaani ja keskittynyt paremmin siihen, mutta sain kuitenkin vastaukset tutkimuskysymyksiini.

LÄHTEET

Aarnio A. & Kangas U. Perhevarallisuusosoikeus. 2002. Helsinki. Kauppakaari.

Aarnio A. & Kangas U., Suomen jäämistöoikeus 1, perintöoikeus. Helsinki. Talentum. 2009.

Alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen. Viitattu 19.8.2018.
<http://www.maistraatti.fi/Documents/Holhoustoimi/Alaikaisen%20lapsen%20omaisuuden%20hoitaminen.pdf>

Asetus holhoustoimesta 10.9.1999/889. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivulla.
Viitattu 19.8.2018.
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990889?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=holhous%2A>

Kangas U. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. 2012. Helsinki. Forum Iuris.

Kangas U. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. 2013. Helsinki. Talentum.

Koponen J. Kuolinpesän osakkaan opas. 2009. Helsinki. Verotieto Oy.

Koponen J. Kuolinpesän osakkaan opas. 2015. Helsinki. Verotieto Oy.

Kuolinpesän asioiden hoito 9.7.2015. Finanssivalvonta. Viitattu 28.2.2018.
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Asiointi/Kuolinpesa/Pages/Default.aspx>

Kuolinpesän osakkaille. Osuuspankin liite. Viitattu 28.2.2018.
<https://www.op.fi/media/liitteet?cid=151610015&srcpl=3>

L 20.1.2012/22. Adoptiolaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 16.2.2018
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120022?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=adoptiolaki>

L 1.4.1999/442. Laki holhoustoimesta. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 19.8.2018.

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=holhous%2A>

L 13.1.2015/11. Isyyslaki. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 16.2.2018

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150011?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=isyyslaki>

L 5.2.1965/40. Perintökaari. Säädos säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 28.2.2018.

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perint%C3%B6kaari#L18>

Norri M. Perintö ja testamentti, käytännön käsikirja. 2010. Helsinki. Talentum.

Perimysjärjestys. Asianajotoimisto Legistum Oy. Viitattu 28.8.2018.
<http://www.testamentti.fi/perimysjarjestys/>

Perinnönjako, Lakiasiantomisto M. Arola Oy. Viitattu 11.3.2018.
<http://lakiarola.fi/palvelut/perinnonjaot/>

Perinnönjako, Asianajaja Harri Kontturi, Joensuu, As:stto Kontturi&Co Oy. 23.1.2012. Viitattu 11.3.2018. <https://www.opuslex.fi/artikkelit/perhe-ja-perinto/perinnonjako/>

Perunkirjoitus ja perukirja, 14.4.2016. Finanssivalvonta. Viitattu 28.2.2018.
<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Asiointi/Kuolinpesa/Perunkirjoitus/Pages/Default.aspx>

Tilastokeskus, käsitteet. Viitattu 16.2.2018.
<http://www.stat.fi/meta/kas/kuolinpesa.html>

Tukia J. 2017. Otto-/adoptiolapsen perintöoikeus. Viitattu 16.2.2018.
<https://lindblad.fi/otto-adoptiolapsen-perintooikeus/>

Yleinen edunvalvonta, edunvalvonta. Viitattu 19.8.2018.

<https://oikeus.fi/edunvalvonta/fi/index.html>

Yleissopimus lapsen oikeuksista, viitattu 19.3.2018. [https://www.unicef.fi/lapsen-](https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/)

[oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/](https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/)

LIITE 1

Haastattelukysymykset

Perustiedot:

1. Koulutustausta
2. Kuinka paljon työskentelet perinnönjakojen parissa?
3. Työvuodet kyseisessä tehtävässä?

Heikko adoptio vs. vahva adoptio:

4. Kenet heikon adoption piirissä oleva ottolapsi perii?
  - a. Onko näitä tullut vastaan?
  - b. Miten heikon adoption perintöoikeus toteutettiin ennen vahvaa adoptiota ja kuinka se on muuttunut nykypäivään?
  - c. Entä vahvan adoption perintöoikeus?

Lapsen asema:

5. Millainen on lapsen asema perinnönjaossa?
  - a. Sanavalta.
  - b. Voiko lapsi itse ilmaista omaa tahtoaan perinnönjaossa?
  - c. Saako lapsi perinnön ns. heti käyttöön?
  - d. Miten eroaa täysi-ikäiseen perilliseen nähden?
6. Kuinka usein alaikäinen on pesän osakkaana?
  - a. Millaisessa tilanteessa?
7. Eroaako perinnönjako prosessina jotenkin lapsen ollessa pesän osakkaana?

8. Mihin lapsi tarvitsee edunvalvojaa perinnönjaossa?

a. Kuinka menetellään, jos vanhempi on esteellinen toimimaan edunvalvojana?

9. Miten toimitetaan perinnönjako tilanteessa, jossa lapsi on menettänyt molemmat vanhempansa samanaikaisesti tai lyhyen aikavälin aikana? (oletuksena, että ainut perillinen)